

Vojtěch Novotný: Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století, Praha 2006. Počítačový otisk doktorské disertační práce, prezentované na UK KTF, stran 651 (I . díl 1-323, 2. díl 324-651).

Oponentský posudek vypracoval: **Doc. ThDr. Jan B. Lášek**, vedoucí katedry církevních dějin a práva na UK- HTF.

Budiž poznamenáno hned na počátku, že autor disertace odvedl úctyhodné dílo, které bude od nynější doby východiskem pro veškeré další bádání o daném tématu. Případné kritické připomínky, uvedené níže, v žádné případě nemají za cíl jakkoliv zpochybnit autorův výkon. Jejich cílem je připomenout, co by se dalo v této práci před jejím knižním vydáním ještě zlepšit tak, aby skutečně představovala špičkové standardní dílo, kterým ostatně již není je.

Není úkolem oponenta podávat podrobně obsah předložené disertace. Ten bude – jak předpokládám – ostatně prezentován v autoreferátu. Zastavím se proto výběrově u jednotlivých částí, ke kterým mám co říci.

Velmi pochvalnou poznámku musím vyslovit hned v případě Úvodu, nazvaného Dějiny teologie a jejich prolegomena (str. 2-33). V případě totiž, že by někdo mohl namítat, že kandidátova práce není z teologie, že je „pouze“ historická, je tato pádným protiargumentem. Kandidát dokazuje, že je velmi sečtělým teologem, který si je vědom všech metodologickým problémů a úskalí. Traktuje zde téma dějiny teologie jako součást teologie a součást církevních dějin – je si dobře vědom, jak byly na katolické i evangelické straně církevní dějiny jako teologická disciplína ve 2. polovině 20. století zpochybněny a snaží se s těmito pochybami velmi kvalifikovaně polemizovat. Jeho ekumenický rozhled (Barth, Pannenberg) ukazuje, že pronikl k podstatě věci. Rád souhlasím s jeho vymezením dějin teologie na str. 10 (vůči dějinám církve a teologii vůbec). Ve druhé části Úvodu, nazvané Česká katolická teologie, by snad bylo vhodné srovnat témata české katolické teologie v ekumenickém kontextu. Vyšlo by kupodivu najevo, že teologické myšlení – při vší specifičnosti konfesní – zpracovávalo na všech stranách ekumenického spektra podobná témata. Jak by bylo např. zajímavé srovnat teologickou práci Trtíkovu a Boublíkovu, či biblistiku Merellovu a Mánkovu. K tomu bych chtěl poznamenat, že sám jsem studoval na HČBF v 70. letech, kde jsme vedli živý dialog nad teologickou produkcí litoměřických profesorů, když už nebylo možno ze známých důvodů vést dialog přímo s nimi. Autor si toho je ostatně dobře vědom, když píše, že tematické omezení na katolickou teologii s sebou vedle kladů nese i záporny (str. 34).

Souhlasím i s kandidátovou periodizací, jak je podána na str. 26. Poněkud specifické, ač v katolické oblasti plně oprávněné, je konstatování kritérií církevně společenské příslušnosti jednotlivých teologů. Nicméně bych byl velmi opatrný podle tohoto kritéria postupovat bez dalších korektiv – kandidátovi se to

mnohokrát (možná nevědomky) pak na dalších stránkách stalo. Žil jsem a teologicky jsem začínal pracovat ve druhé půlce období, který se pak kolega zabývá a domnívám se, že si je dobře vědom, co existovalo. Existenciální hrůzy, které jinak krásné a svobodné povolání teologa přinášelo, přesahovaly veškerou představivost badatele, který musí psát sine ira et studio.

K líčení teologického studia samotnému mám velmi málo co dodat. Je zpracováno odpovědně, na základě původního materiálu, archiválií i veškeré literatury. Nejsem si vědom, že by chyběla nějaká důležitá publikace či další materiál. Je dobře, že začíná před rokem 1939 – jeho podání pak dostává velmi plynulý ráz. Je možno závidět UK KTF, že má dochováno tolik archiválií. V případě UK HTF, tedy bývalé HČBF (od r. 1950) toto štěstí nemáme. Archiválie, na jejichž základě zpracoval Prof. Milan Salajka sérii článků o bohosloveckém vzdělávání v ČČS(H) v r. 1987, vzaly po r. 1990 za své.

Jedna věc je v celé práci nemilá a bude před publikací jistě předmětem rozsáhlé redakční práce – je zde mnoho překlepů a chyb. Nemyslím překlepy gramatické, ty jsou odstranitelné velmi snadno, ale věcné, zejména v datech, osobních údajích, číslech zákonů atd. Při lektuře dlouhého textu, kterou jsem vzhledem k termínu nemohl realizovat pouze v tichu své pracovny, jsem opětovně narážel na nepřesná data, aniž bych si je ovšem zaznamenával. Jsem přesvědčen, že autor sám, který je tak hluboce obeznámen se svým tématem, tyto chyby snadno najde a opraví, resp. že se jedná o opravdové překlepy a nikoliv o špatná tvrzení či špatné opsání faktů. Sám dobře vím, jak v práci podobného rozsahu je těžké uvést všechna fakta hned správně. Bude-li mít autor zájem, nabízím mu před tiskem jeho jinak velmi zdařilé disertace pomoc v té věci.

Pokud jde o zlovůli komunistické moci vůči studiu katolické teologie, autor nijak nepřehání: snaží se číst prameny věcně a spravedlivě. Má stálý zřetel na ostatní teologické fakulty jiných konfesí, o kterých píše – dle mého soudu – také řádně, věcně a spravedlivě.

Jako hodnotící autor se kandidát samozřejmě nevyhnul určitým hodnotícím soudům, týkajícím se jednotlivých osob. Je si vědom obtížnosti svého úkolu, ke kterému se musí občas odhodlat. Jednotlivé biografie ve II. díle jsou zpracovány na základě archiválií, zde je hodnocení minimum. Nicméně v předchozím textu se vyskytuje (a vyskytovat musí!). Je však otázkou, zda skutečně všechna hodnocení mají přesvědčivou oporu v pramenech či ve svědectví církve (Pokorný, Medek, Čejka apod.).

Nesmírnou hodnotu mají statistiky učitelů, bohoslovců, přednášek – vše bylo s velkou péčí nalezeno a prezentováno.

Poněkud kuriózně autor uvádí seznam učitelů CMBF, evidovaných v registračních protokolech StB (str. 320, event. 321.). Osobně si myslím, že jich muselo být více, ale takový seznam je opravdu relativní, protože není vůbec jisté, zda získaní skutečně spolupracovali. Relativita se ukazuje hned na dalších stránkách (str.323), kde jsou uvedeni jako „vybraní ordináři“ známé „propíchlé“

osoby. K tomu dodávám: v jedné verzi seznamů figuruje i kardinál Tomášek, jemuž věru nebude nikdo vážně spolupráci připisovat. To je ale opravdu jen poznámka na okraj.

Pokud jde obory a personalia, podává kandidát u každého teologa to skutečně nejpodstatnější a drží se pramenů. Záslužná je i základní bibliografie. Dovedu si docela dobře představit, že v budoucnosti bude autor na těchto položkách dále pracovat a sestaví slovník českých teologů s jejich bibliografií. Je sice pravda, že teologická produkce byla ve sledovaném období u nás velmi omezená, nicméně existovala. U některých teologů již ostatně soupisy jejich prací existují (a kandidát na ně také poctivě upozorňuje).

Přes všechnu problematičnost tématu se kandidát pustil (kapitola pátá) do podání utajovaného studia teologie. Zde se skutečně nemohl opřít o příliš pramenného materiálu, což sám i říká. Domnívám se však, že až jeho práce vyjde tiskem, důvěryhodní pamětníci, kteří ještě žijí, dodají řadu chybějících či jinak neověřených faktů. Toto studium hrálo v životě katolické církve u nás velkou roli a i když bylo – pokud jde o jeho kvalitu velmi diferencované – nelze na něho zapomínat.

Celkem věcně se autor také zabývá dějinami katolické periodické i neperiodické literatury, vydané ve sledovaném období. Po léta jsem tuto produkci sledoval (domácí), a to jak knihy, tak i všechny časopisy (od r. 1974-1990). Mohu říci, že i zde je autor objektivní. Jeho charakteristiky a neposlední řadě i bibliografické údaje povedou bezpečně další badatele, kteří budou psát dějiny české katolické teologie.

Osobně pro mě bylo přínosem studium stati o exilovém periodickém tisku, ke kterému jsem měl přístup jen vzácně a nemohu tedy hodnotit. Zde jsem byl vděčným čtenářem.

Musím také potvrdit (z osobní zkušenosti), že velmi věcné a pravdivé jsou informace o přístupu k zahraniční literatuře. Prakticky všechny uvedené zdroje jsem díky ekumenické otevřenosti svých katolických přátel mohl využívat.

Zejména tato závěrečná hodnocení, o literatuře, o časopisech, o práci teologické komise, liturgické komise atd. potvrzují, že autor je v první řadě teolog, který teologicky zařazuje a hodnotí.

Závěr: Jsem pevně přesvědčen, že kandidát si za svoji obsáhlou práci zaslouží, aby mu byl udělen doktorát teologie. Objemný svazek, resp. dva svazky jsou více než jen pouhá prolegomena. Hodnotící soudy, zde vyslovené, dokazují zcela jednoznačně autorovo vzdělání, píli, samostatnost úsudku a hlavně: smysl pro uměřenost a odpovědnost. Materiál, který měl v ruce se dá snadno zneužít k různým nepodloženým spekulacím. Nenašel jsem v celé práci ani náznak, že by se kandidát uchýlil k této metodě. A to i v oblasti, která je pro katolickou církev neuralgická – MHKD a *Pacem in terris*. Církev by mu měla umožnit další badatelskou práci. Práci doporučuji – s výhradou uvedenou výše – k vydání jako knihu.

V Praze, dne 31. května 2006

